

dan komt men ook tot de opvatting, dat 't kind moet opgevoed worden tot innerlijke tucht, de van binnen uit gegroeide orde. Ook de grondbeginselen van de N. E. T. spreken daarvan bij punt 7: „t verwerven van de innerlijke tucht van de vrijheid“.

Het vrijheidsideaal gegrond op de religie der innerlijkheid voert consequent tot deze opvatting. Straf en belooning wil men niet. Dat zijn maar uitwendige middelen. Die hebben geen opvoedende kracht. Zij zijn immers den mensch onwaardig. Het „Leven“ moet zich van binnen uit ontplooiën.

Maar zoo overschat men 't vermogen van den natuurlijke mensch en wordt het vreeselijk karakter der zonde miskend.

Bewust beïnvloeden.

Die innerlijkheidsreligie leidt ook tot de bewering, dat we het kind niet moeten beïnvloeden in een bepaalde richting. Maar we moeten het helpen worden wat hij is.

„Velen“, zegt Kees Boeke, „vatten opvoeding op, als een gelegenheid om de kinderen zo te beïnvloeden, dat ze met grootst mogelijke waarschijnlijkheid over allerlei dingen zullen gaan denken net als zij zelf. Katholieken zullen hun kinderen zo trachten op te voeden, dat ze Katholiek, communisten zo, dat ze communist worden enz. Dit nu bedoel ik juist niet.“

Integendeel, ik tracht juist zoveel mogelijk al zulke bewuste beïnvloeding te vermijden. Ik wil niet de kinderen sturen in een bepaalde richting.“⁵³⁾

Dit is niet helder uitgedrukt, want elke opvoeding is juist bewuste beïnvloeding. Zonder bewuste beïnvloeding is geen opvoeding mogelijk. Ook Kees Boeke doet aan bewuste beïnvloeding, stuw in een bepaalde richting. Bijvoorbeeld: wil de Bespreking slagen, dan moeten de kinderen eerst beïnvloed worden in dezen geest: „nu hebben wij allen samen de leiding, anders dan op een gewone school“. Bij het Weekbegin worden soms verhalen van groote persoonlijkheden of levenservaringen gegeven, die tot denken brengen.⁵⁴⁾ In welke richting?

Bewust beïnvloeden. In 't Referaat „Vernieuwde Leiding“ wordt meegedeeld, dat de kinderen nu en dan liederen zingen, die „deze gedachten uitdrukken“, n.l. dat de innerlijke stem, de rechtbank in ons is, waarvoor wij allen moeten verschijnen. Bewuste beïnvloeding.

Redelijke der dingen.

En dan: heenwijzen naar 't redelijke der dingen, hun laten zien wat redelijk is en ze er aldus toe krijgen dit redelijke te gehoorzamen. Dat is toch bewust beïnvloeden in een bepaalde richting. En dan nog wel in een van 't schriftuurlijk denken afvallige richting. Wat beteekent dat: het redelijke gehoorzamen? Oogenshijnlijk hebben we hier te doen met een algemeen-geldige maatstaf. Het redelijke, het verstandige. Het is slechts schijn, want inderdaad kan ook dat redelijke zeer subjectief en dus zeer willekeurig worden toegepast. Want meestal wordt redelijk genoemd wat voor ons besef redelijk is, maar het daarom nog niet is. Alles hangt hierbij af van de vraag hoe de gesteldheid van het hart der menschen is, gericht op God of van Hem af. Dat bepaalt het inzien van 't redelijke der dingen, n.l. opgevat als: zoo behooren ze te zijn.

Kees Boeke acht bijv. redelijk niet te straffen en te beloonen, acht het redelijk geen gezag te erkennen. Ja, hij acht het zelfs redelijk niet in een persoonlijk God te gelooven. Maar de Schrift zegt: De dwaas zegt in zijn hart: er is geen God (Ps. 14). De bijbel kwalificeert zoo'n gezegde dus als dwaas, als onredelijk. Voor Boeke is redelijk wat overeenkomt met de gedachten, het souverein gewaande denken van den autonomen mensch. Dus achter dat spreken over de redelijkheid der dingen steekt de religieuze gesteldheid van het afvallig denken.

De innerlijkheidsreligie en 't geloof in God.

Nog scherper komt de tegenstelling met een Christelijke opvoeding uit door wat deze subjectivist denkt over God en over de zonde.

Hij zegt, doelende op het religieuze:

„Ik zelf heb mijn eigen gedachten over deze dingen, die mij door vele jaren van denken en van zware ervaringen gegroeid zijn.“⁵⁵⁾

En wat is het resultaat?

Dat hij niet geloof in een persoonlijk God, zooals hij het op een lezing te Rotterdam in 1936 uitdrukte. Hij zegt wel, dat wij door een hooger beginsel geleid moeten worden. En dan hoort hij een R. Katholiek spreken over de eeuwige waarheden door de Kerk bewaard, hij hoort een rechtzinnig Protestant spreken over 't buigen voor de autoriteit Gods in de Schrift, hij hoort een Vrijzinnige en een Christen-Socialist.

Kees Boeke meent, dat al die verschillende richtingen, die elkaar principieel bestrijden in wezen dichter bij elkaar staan dan zij zelf beseffen. Niet in de objectieve formulering van hun geloof, maar in hun diepste overtuiging.

„Wij moeten ons, sprekende over het religieuze, bepalen tot de subjectieve verschijningsvorm van dat ondenkbare“. Want: „het is voor de mens uitgesloten enig besef te hebben van 't objectief bestaan

van God“. „Wat we hebben en alleen maar kunnen hebben is het subjectieve beleven“.

Voor Kees Boeke ligt het wezenlijke van alle religieuze ervaring op het terrein van het subjectieve beleven.⁵⁶⁾ De subjectieve ervaring is hier de kern van de religie. (Precies als bij de Quakers.) Ieder ervaart zijn god, ieder heeft zijn eigen god, zijn „hemelse Vader“.

„Ter vermindering van misverstand spreek ik meestal niet van „God“, maar van de „Eigen-god“ om daarmee uit te drukken dat ik bedoel datgene dat het voor ieder-persoon-eigene is.“⁵⁷⁾

En:

„We moeten, als we over God spreken, niet denken aan een God, die zich op een bepaalde plaats als een wolkkolom of in een onweer openbaart, ook niet aan een God, die de speciale God van een bepaald geestelijk volk is; maar aan onze God, die God van ieder onzer, van wie wij, ieder van ons afzonderlijk zeggen kunnen: „ik ken Hem“.“⁵⁸⁾

In „The Children's Workshop Community“ heet het:

„There is, as we have experienced, for each of us our God, our Heavenly Father, our sin, but these are exclusively related to us, as is our shadow, our body, our mind.“

We each of us can indeed reach out to our Highest but we never can unite in worshipping or praying to a Highest.“⁵⁹⁾

Hoe is het te verklaren, dat de menschen aan een God zijn gaan gelooven, ver boven hen verheven?

Volgens Kees Boeke hierdoor, dat het subjectieve verlangen der menschen naar rust, naar geluk hen steeds weer heeft gedreven om God te zoeken. De menschen hebben toen deze groote denkfout begaan, dat zij uit hun subjectieve ervaringen zonder meer geconcludeerd hebben tot objectieve bestaandheden: er is een God, de Schepper van hemel en aarde. Dat was de rampzalige stap in het denken der menschen.⁶⁰⁾

In bovengenoemd Engelsch werkje heet het:

„The crisis has come. The results of wrong thinking during all the ages of man's existence are everywhere showing themselves; it is no longer any good to shut our eyes to it. Not "back-to-the Bible" campaigns, not even a "back-to-Jesus" campaign, will meet the situation, so long as the main difficulty has not been clearly recognised.“

We must begin to see the great mistake we have made: that we have from our personal experiences made deductions as to cosmic existences“.

Zoo kan alleen spreken wie van de ware Godskenis vervreemd is. Wie God, Die Zich in Zijn Woord geopenbaard heeft den rug heeft toegekeerd en zich gewend heeft tot de afgoden. Want die Eigen-god, dat z.g. Hoogere is een abstractie, een gedachtensinsel. Wie zich daarvoor buigt, aanbidt een afgod, een idool. Dit is modern heidendom.

Wie nog in God gelooft zou dit doen door een denkfout! Het geloof in God botst met de redelijkheid van den autonomen mensch. Voor die redelijkheid van 't souverein gewaande denken moet dat geloof wijken.

Hier zien we de rampzalige gevolgen van de overschatting van 't menschelek denken, dat zijn grenzen niet meer erkent, dat de eenvoudige klare wijsheid van Gods Woord in het aangezicht weerspreekt.

De Schrift spreekt voor zichzelf. En wie het aandurfte het bestaan van God te ontkennen, van dien Eenigen Souvereinen God, Die hemel en aarde schiep, Die alle dingen leidt naar zijn Raad, Die in Jezus Christus zoo nederbuigend goed is voor Zijn volk, Die getrouw Zijn Woord houdt in belofte en bedreiging, wie dat aandurfte moge ter harte nemen wat de profeet Jesaja zegt: „Zie gij allen, die een vuur aansteekt (dat is, die wijsheid voorgeeft uit eigen harten, buiten Gods Woord..... Kantt. St. Vert.), die U met spranken omgordt, wandelt in de vlam van uw vuur en in de spranken, die gij ontstoken hebt“. (Jes. 50 vs 11).

De innerlijkheidsreligie en de redelijke norm.

In de tweede plaats in de beschouwing over goed en kwaad komt hetzelfde afvallige grondmotief naar voren.

Ook hier: geen geloof aan een objectief bestaanden norm, maar alleen 't subjectief ervaren.

Er is geen algemeen-geldende norm van goed en kwaad. Ieder ervaart wat voor hem persoonlijk goed, of voor hem persoonlijk kwaad is. Wat voor den een goed is, is het nog niet voor den ander, wat de één als zonde aanvoelt is het nog niet voor een ander. Ieder maakt dus naar eigen subjectief inzicht uit wat goed of kwaad voor hem is.

En de wet der tien geboden dan?

Daarvan zei Kees Boeke na de bevrijding, dat in de oorlogsjaren toch wel gebleken was, dat die geen basis kon vormen voor de moraal, want verschillende geboden werden onder de bezetting als tijdelijk onhoudbaar opzij gezet. En het gebod tot vijandsliefde bleek geheel en al onpractisch onder de gegeven omstandigheden. Een vast fundament voor de moraal, het eenige wat ons op den duur leiden kan is het

⁵⁶⁾ a.w. bl. 51 vlg. ⁵⁷⁾ a.w. bl. 53.

⁵⁸⁾ Kees Boeke, The Children's workshop community, bl. 54.

⁵⁹⁾ Kindergemeenschap bl. 52.

inwendige of innerlijke licht, dat als een Goddelijke openbaring schijnt in 't menschenhart. Die innerlijke stem, die zacht spreekt in ons hart en die wij allen kunnen hooren als wij heel stil zijn. (Referaat „Vernieuwde leiding“).

Maar als er geen algemeen-geldige norm voor goed en kwaad is, dan moet dat leiden tot een chaos.

Daarop antwoordt Kees Boeke: „Als wij ieder in volle ernst onze eigen-god gehoorzamen en doen wat wij geloven dat goed is, wij eenmaal allen één zullen zijn. Wij zullen naar elkander toegroeien en eenmaal in diepe Vrede verenigd zijn. En wij zullen meer en meer eenzelfde besef van goed en kwaad krijgen“.⁶⁰⁾

Uit deze beschouwingen hooren we nog duidelijk de nawerking van 't oude Quakergeloof.

Maar op grond van Gods Woord wijzen we deze beschouwingen over een subjectieve eigen-moraal af als zondige en gevaarlijke speculatie. Wie zich daardoor laat leiden raakt 't spoor bijster. Hoe zien wij ook hier weer de waarheid van wat prof. Dooyeweerd zegt in zijn artikelenreeks over de Antithese, dat „in de afgodische grondmotieven de zonde geen rol speelt“. Te weten zonde in den zin der Schrift en niet in subjectivistischen zin.

De bijbel leert ons, dat de zonde is de afval van God in 't hart, het religieuze centrum van ons bestaan. De radicale verdorvenheid, in de radix, den wortel. De mensch is door moedwillige ongehoorzaamheid van God afgefallen, heeft den band doorgesneden met de Levensbron en is vervallen aan den geestelijken dood. En alleen de radicale verlossing door Jezus Christus, in de wedergeboorte van den dooden zondaar door de werking van Gods Geest, stelt hem weer in gemeenschap met God, Dien hij weer Abba, Vader mag noemen.

⁶⁰⁾ idem bl. 54.

F. GROENENDIJK.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

NOGMAALS HET RAPPORT BEDRIJFSORGANISATIE: HET VERWEER VAN MR. K. GROEN. V (slot).

15. Nog slechts enkele opmerkingen tenslotte. Mr. G. suggereert, alsof ik de Heilige Schrift zou zien als een verzameling „teksten“ en „bewijspunten“ voor allerlei leerstukken. En dan volgt een tirade, dat God het ons zoo gemakkelijk niet maakt. Dit is een dwaling, die er toe leidt de theologie te verheffen boven andere wetenschappen, omdat een theoloog in den bijbel uitgangspunten te kust en te keur kan vinden, doch een chemicus b.v. niet. We zouden dan de volheid van a. Gods werken uit het oog verliezen ten behoeve van de faculteit der godgeleerdheid. Doch niet zij bepaalt die volheid, doch die volheid haar. Anders zou de wetenschap der theologie over heel het leven gaan heerschen. Enz.

Misschien maakt het op deze en gene indruk. Ik vind deze polemiek uiterst zwak. Mr. G. vergeet, om te beginnen, dat hij met zijn wetenschappelijke visie (die van de W. d. W.), in bond met anderen het leven tracht te beheerschen. B.v. de bedrijfsorganisatie en de partij. Dit is filosofisch imperialisme.

Maar zijn waarschuwing aan mijn adres, dat we op het standpunt van mijn critiek gevaar lopen voor theologisch imperialisme is zeer onbillijk. Ik heb geen woord over theologie gezegd. Ik sprak slechts van den bijbel. En ik wilde, dat men in de studiecommissie-voor-bedrijfsorganisatie dien bijbel zou openen. Dat was een studiecommissie, waar geen enkele theoloog zitting in had. Mr. G. moest toch eigenlijk ophouden met zulke dikke woorden te schermen. Als ik een gezelschap van niet-theologen opwek om den bijbel samen te lezen, en het licht daaruit op te vangen, dan is het toch wel absurd om te roepen: o wee, hier dreigt het gevaar van theologisch imperialisme. Of is het Woord Gods voor mr. G. een theologisch-wetenschappelijk handboek? De bijbel is niet het boek-der-theologen; maar het is het Woord Gods voor iedereen, voor eenvoudigen en geleerden, en bij de laatsten: voor theologen, juristen, politici, economen gelijkelijk. Ik vraag geen wetenschappelijke Schriftstudie van de commissie, doch wel het voor-wetenschappelijk luisteren naar alles wat de Schrift zegt ook over de vragen, waarvoor de commissie zich gesteld zag.

Het lijkt me overbodig nog meer woorden aan deze passage te verspillen. Met alle schoone woorden en alle stout geschreeuw is het heusch nonsens, wat mr. G. in dit verband zegt.

16. Een enkele opmerking over de afwijzing bij mr. G. van mijn critiek, dat zelfstandigheid en onderlinge vervlechting onverenigbaar zijn. Met instemming verwijst mr. G. weer naar Dooyeweerd en komt hij opnieuw met een citaat van dhr. Zijlstra, inhoudende dat men „grens“ niet steeds ruimtelijk mag zien. De grens tusschen het „terrein“ der overheid en dat van eenigen bedrijfskring zou door mij dus blijkbaar ruimtelijk worden opgevat. O neen, ik had heusch wel begrepen dat dat niet het geval was. Maar tegelijk houd ik vol:

⁶²⁾ a.w. bl. 37, 38. ⁶⁴⁾ a.w. bl. 221. ⁶⁵⁾ a.w. bl. 49.

at, dat als ischenhart. ekt in ons ij heel stil

voor goed chaos.

ij ieder in doen wat één zullen n eenmaal n meer on rijgen".⁶⁹⁾ g. duidelijk

re deze be- raal af als daardoor ij ook hier rd zegt in „in de af- speelt". Te in subjec-

afval van n ons be- radix, den hoorzaam- doorgesne- den gees- sing door len dooden stelt hem weer Abba,

NENDIJK.

KE- EN

ORGANI- GROEN.

slotte. Mr ou zien als tsen" voor e, dat God n dwaling, ven andere bijbel uit- , doch een eeld van a hoeve van bepaalt die de weten- heerschen.

ndruk. Ik ergeet, om ppeijke anderen het organisatie talisme.

s, dat we oopen voor ijk. Ik heb uk slechts de studie- bijbel zou waar geen noest toch n te scher- eologen n het licht absurd om an theolo- s voor mr boek? De het is het en en ge- a, juristen, een weten- , doch wel les wat de or de com-

n aan deze roorden en as, wat mr ing bij mr onderlinge nming ver- mt hij op- udende dat i. De grens n eenigen ruimtelijk l begrepen oud ik vol:

de taal die U hier bezigt, is beeldspraak aan de ruimte ontleend. „Terrein", „kring", „grens", het zijn alle ruimtelijke termen. Ik heb geen bezwaar tegen de aanwending van ruimtelijke termen ter aanduiding van niet-ruimtelijke grootheden. Anders zou niemand 'n mond kunnen open doen, vrees ik. Maar ook bij niet-ruimtelijke toepassing blijft „grens" tenvolle grens, en „zelfstandig" wordt nimmer „onzelfstandig", en „nevenschikt" blijft altijd wat anders dan „door elkaar geklutst", en „naast elkaar" wordt nooit „in elkaar" of „op elkaar" of „door elkaar". Anders kweekt u een hopeloze spraakverwarring.

17. Mr G. zegt, na van één opmerking erkend te hebben dat ze gegrond was, dat ik een valsche tegenstelling maak tusschen Gods-dienaresse-zijn en het behartigen van belangen. Ik blijf gewoon volhouden, dat de ambtsgedachte, ook in de omschrijving van de taak der bedrijfsstaten, nergens tot haar recht komt. Verder signaleert hij zonder bewijs bij mij „misverstand en onjuiste interpretaties". Ik zou b.v. „taal misverstaan de taak der Overheid met betrekking tot het economisch leven". Voorzover ik me herinner heb ik daarover met geen woord gesproken; alleen heb ik genoemd de mogelijkheid dat genden de huidige ontwikkeling het bedrijfsleven almeer overheidsaangelegenheid zou worden, en dat we dan geen stap vorderen met s.i.e.k. Als mr G. dat stuk naleest, zal hij nergens een positieve uiteenzetting vinden wat volgens mij de taak der overheid in dezen is. Ik heb alleen gevraagd: U zegt: het bedrijfsleven moet zoveel mogelijk zelfstandig blijven; maar U geeft toe, dat de overheid, gezien den chaotischen toestand, in sterke mate moet ingrijpen; welnu, stel dat de omstandigheden haar te eeniger tijd dwingen om het gansche economisch leven te absorbeeren, waar blijft dan de s.i.e.k. en waar uw hooggeprezen principiële rem? Op die vraag wacht ik nog altijd antwoord.

Voorts zou ik totaal misverstaan het „karakter der verordende bevoegdheid der publiek-rechtelijke organen". Daarover heb ik me evenmin uitgelaten, mr G. Ik heb alleen gezegd, dat ik hier huiverig was, omdat de commissie wel sprak van „dwingen", doch niet van de normen waarnaar dat zou dienen te geschieden; en in verband met de heele tendenz van het leven heb ik in dit verband herinnerd aan de waarschuwing der Schrift, dat er een tijd komt waarin niemand meer mag koopen of verkoopen zonder het merkteken van het Beest. Juist de „efficiënte gang van zaken" die als norm werd genomen, maakte me huiverig. En mr G. erkent nu, dat die formuleering weinig gelukkig was.

18. Voorts zegt mr G., dat eigenlijk heel zijn artikel ongeschreven had kunnen blijven, en hij zich tot de vraag had mogen beperken, wat ik voor de s.i.e.k. in de plaats wil stellen? Ik erken, dat mr G. het recht heeft tot het stellen van die vraag, hoewel hij zich daartoe niet had mogen beperken, zooals hij zelf meent. Critiek dient in het verkeer der broeders altijd getoetst te worden. En ik ben blij, dat mr G. tot een bespreking ervan zich heeft gezet, ook al acht ik zijn verweer nergens steekhoudend.

Maar ik wil enkele aanduidingen geven over wat ik hier concreet versta onder den open bijbel. Want mr G. weet beter dan ik, welke vragen bij de B.O. zoo al aan de orde komen. Om enkele punten te noemen: de verhouding van enkeling tot gemeenschap, idem die van geloovige tot ongeloovige, het ambt der overheid, de taak van iederen werker in zijn goddelijk beroep, het door God aan ieder verleende recht, de zin van het economisch leven, de mogelijkheid en de zin van samenwerking en organisatie. En waarschijnlijk nog heel wat punten meer. In één woord: heel de kerkwettelijke der sociale ethiek. En op dit punt zijn we zoo nameloos arm, hoe knappe menschen we overigens ook mogen hebben. En het is mijn diepe overtuiging, dat de Schrift het antwoord op alle vragen van dezen tijd geeft. En wat geeft de Schrift niet veel materiaal over al deze punten: de Mozalsche wetgeving, de profeten, de bergrede, de huistafels, de Openbaring. Ik weet best, dat de Bijbel geen politieverordening is, die voor elk gevalletje van vandaag een voorschrift bevat. Maar in dit alles geeft de opening der Schriften ook nu licht, en ze geeft wijsheid aan de eenvoudigen. Zeg tegen de menschen: s.i.e.k., zeg maar dat het een geloofstuk is, geen patroon en geen arbeider weet er in de vragen van nu iets mee te beginnen. Doch als we samen de Schriften gingen bekijken, en simpel gingen luisteren naar wat de Heere zegt over eigendom en geld, over den mensch en zijn naaste, over het onlosmakelijk verband tusschen den dienst des Heeren en materielen zegen, over den samenhang tusschen kerkgemeenschap en samenwerking over 't verband tusschen het kruis en ons brood, over de beteekenis van de verwachting van het eeuwige leven ook voor het geldverkeer, we zouden verder komen. En ten zegen van de wereld zijn. Doch al dat geleerde en vooral onschriftuurlijke spreken over de s.i.e.k. maakt ons steriel. Het wordt hoog tijd, dat we sociaal-economisch den wil des Heeren leeren verstaan en doen. Ook met het oog daarop is het een wel zeer acute kwestie dat de belemmeringen voor de samenwerking worden weggenomen. En dat er bij de partij de bereidheid is terug te keeren van gangbare meening naar de belijdenis, van ons Program naar de Schrift, en van alle filosofie (neen, niet naar de theologie, maar) naar het hooren naar al de Schriften, en van alle visies op de werkelijkheid naar het kinderlijk geloof. B. HOLWERDA.

ZENDING EN EVANGELISATIE

EEN ONWARE BESCHULDIGING INGETROKKEN.

In het najaar van 1947 werd door leden van de (vrijgemaakte) kerken op Oost-Soemba een Vereeniging voor Christelijk Lager Onderwijs opgericht. Van deze oprichting werd bericht gezonden aan den kerkeraad van de zendinge Kerk te Zwolle, waarbij aan dezen kerkeraad hulp gevraagd werd o.a. voor het benoemen van leerkrachten en voor het verkrijgen van de noodige leermiddelen. Eenigen tijd later bleek dat ook aan br. v. Sorgen in Gouda, die geregeld correspondeert met enkele broeders op Oost-Soemba, geschreven was over de oprichting van die schoolvereeniging. Ook in laatstgenoemden brief werd om hulp verzocht. In overleg met de Generale Zendingsdeputaten is toen door de broeders in Gouda het initiatief genomen een vereeniging op te richten om de Schoolhulp op Soemba te organiseeren. Reeds werd een hoeveelheid leermiddelen naar Soemba verzonden, terwijl in een circulaire aan alle kerken gevraagd werd de gemeentelieden op te wekken hun medewerking te geven aan de in Gouda opgerichte vereeniging.

Uit een bericht in de Goudsche Kerkbode over deze zaak bleek mij, dat als motief voor de oprichting van de schoolvereeniging op Oost-Soemba in den brief aan br. Van Sorgen een andere reden genoemd werd dan in den brief aan den Zwolschen kerkeraad. Aan Zwolle was geschreven dat de broeders op Oost-Soemba vreesden dat hun kinderen op de onder synodocratische leiding staande scholen nadeelig beïnvloed zouden worden. Aan br. Van Sorgen werd geschreven, dat aan kinderen van vrijgemaakte ouders door synodocraten reeds toelating tot de school was geweigerd. Hierover heb ik aan den secretaris van de Schoolvereeniging op Oost-Soemba opheldering gevraagd.

In antwoord op die vraag ontving ik dezer dagen bericht van genoemden secretaris, waarin deze meedeelt, dat hij nader onderzoek gebleken is, dat van niet toelaten van kinderen van vrijgemaakte ouders geen sprake geweest is. Hij betuigt zijn berouw en leedwezen over de onware beschuldiging en meldt, dat hij zulks ook zal schrijven aan de Van Berge, den synodocratischen missionair predikant op Melolo.

Het is jammer, dat de onjuiste beschuldiging gepubliceerd is en dat zij ook nog voorkomt in het zoojuist verschenen Zendingsblad van onze kerken. Omdat er minstens twee maanden verlopen voor een nieuw Zendingsblad verschijnt, wordt hier thans deze rechtzetting gegeven. Dat het zoolang geduurd heeft voor de beschuldiging teruggenomen kon worden, vindt mede zijn oorzaak in de groote vertraging die de correspondentie met Oost-Soemba de laatste maanden ondervindt. Zoo lag er bij een brief, uit Oost-Soemba aan den kerkeraad te Zwolle gezonden, tusschen den datum waarop hij geschreven was en dien waarop de brief op het postkantoor op Soemba was afgestempeld een termijn van 52 dagen. In Gouda heeft men dezelfde ervaring met ettelijke brieven gehad.

Het bovenstaande mag geen reden zijn om de steunverleening aan de schoolvereeniging op Soemba stop te zetten of te verhinderen. Het hebben van eigen scholen is en blijft voor de Kerken op Oost-Soemba een levensbelang. Laat ons daarom voortgaan ons gebed en onze gaven te schenken, opdat onze broeders en zusters op Oost-Soemba in staat gesteld worden de door hen bij den doop hunner kinderen afgelegde belofte getrouw te volbrengen overeenkomstig den eisch van Gods Woord.

Nijkerk.

C. C. DE VRIES.

POPULAIR-WETEN - SCHAPPELUKE SCHETSEN

EEN WANKELE APOLOGIE, VI (SLOT).

Een vergeten naam.

En hiermee raken we nog een punt, dat hier niet verzwegen mag worden. Het is dit merkwaardige feit, dat de naam van dr Abraham Kuyper in dit gansche boek practisch niet genoemd wordt. Het is ongelooflijk, maar waar. Hij, wiens geest en werk voortdurend op den achtergrond van deze discussies staat, wordt permanent doodgezwegen.

Natuurlijk kent de schrijver El Voto. Maar waarom dan in dit verband gezwezen over Kuyper's breede excursen over den kinderdoop, juist in verband met diens oppositie tegen de Doopers? Waarom in dit verband wel Kramer geciteerd maar niet Kuyper?

Had de schrijver dat wel gedaan, dan was het verbazingswekkende feit aan 't licht gekomen, dat Kuyper in zijn bestrijding van de Wederdoopers andere wegen dan Calvijn gaat. Kuyper zegt: „De fout der Doopsgezinden school hierin, dat ze bij hun poging

om een geestelijken maatstaf in plaats van den vleeschelijken te stellen, mis hebben getast in het kiezen van dezen geestelijken maatstaf, en zich ten onrechte hebben ingebeeld, dat de Belijdenis daarvoor dienst kon doen".

Volgens Kuyper was de fout van de Doopers niet, dat zij den Doop zagen als verzegeling van aanwezige genade, maar alléén, dat zij afgingen op de openbaring daarvan door den mensch, i.p.v. hierbij te steunen op de aanwijzing Gods. Of, om het met Kuyper's eigen woorden te zeggen: „Dit alles (de Doopersche dwaling) nu sproot hieruit voort, dat deze Doopsgezinden bij hun keur afgingen op hetgeen de mensch deed, in plaats van gelijk de Gereformeerden deden, te vragen naar het werk Gods. De heilige Doop is een goddelijk merk gezet op het goddelijk werk".⁶⁹⁾

En het is juist in het verlengde van dezen gedachten-gang, dat Kuyper ertoe komt zijn historische hoofdstukken over de „onderstelde wedergeboorte" te schrijven.

Waarom heeft de schrijver dit alles verzwegen?

Waarom wordt wel telkens zijdelings tegen bepaalde reformatorische gedachtengangen geopponeerd, tegen Van Teylingen's verwijt van spiritualisme, en tegen het z.g. reactie-denken, dat verbond en verkiezing van elkaar losmaakt, bij de bespreking van Pieters en Kreulen, op pag. 139?

Het meest aanstootelijke is dit alles, als de schrijver Woelderink gaat bespreken. Hij geeft aan, wat de algemeene gedachtengang bij Woelderink is, n.l. dat hij in scherpe reactie is „tegen elke abstracte praedestinatie-beschouwing, die op de een of andere manier te kort doet aan de concrete, vertroostende en vermanende beteekenis van het historisch verbondswaard tot „ons en ons zaad".⁷⁰⁾

De schrijver zegt dan: „..... we willen er op wijzen, dat juist hier het gesprek mogelijk was, en zal blijven, omdat er een uiterst belangrijke gespreksbasis was, n.l. de aansluiting aan de reformatorische belijdenis over het verbond Gods, over de fundeering van den kinderdoop, over de verhouding van besnijdenis en doop en daarin over de primaire beteekenis van het „U en Uw zaad". We denken er niet aan de beteekenis van de divergenties, die ook zoo nog mogelijk blijken, te onderschatten, maar in het thans aan de orde gestelde geding over den kinderdoop mag met nadruk op deze principiële aansluiting aan de reformatorische confessies worden gewezen".⁷¹⁾

Men staat versteld over wat hier geschreven staat. De schrijver zegt niets minder dan dat er bij Woelderink is „principiële aansluiting aan de reformatorische confessies". Men leze goed: „principiële aansluiting". Intusschen heeft hij, met heel het gewicht van zijn presidialen invloed, broeders, die in verschillende details van de verbonds- en sacramentsleer nog niet eenmaal zoo ver als Woelderink gingen, uit hun ambten en bedieningen helpen werpen. Was bij hen dan „de gespreksbasis" vervallen? Was er bij die broeders geen principiële aansluiting meer aan de reformatorische confessies?

Wij kunnen dit alles zoo moeilijk verstaan. Ook is ons onbegrijpelijk de mildheid, waarmee deze auteur schrijft over exegetische vertoogen van Berkelbaach van den Sprenkel en Koopmans, beiden uitgesproken Barthianen. Mild tegenover de buitenstaanders, maar onverzettelijk hard tegenover de broeders: zoo is het in de geschiedenis der Kerk vaak gegaan.

Vóór-laatste beschouwing.

Nog een tweetal vragen resten ons ter behandeling. De eerste is deze: is de schrijver erin geslaagd een principieel verweer te bieden tegen de bestrijders van den kinderdoop? Is hij erin geslaagd het subjectivisme van de trits doop — belijdenis — geloof te doorbreken? Staat hij sterker dan Kuyper-Kramer, als zij hun steun tegenover de doopers zoeken in het z.g. kindergeloof?

O.i. niet. Zoolang de schrijver handhaaft, dat de correlatie behoort tot de e s s e n t i e van het sacrament, is ook dit verweer niet afdoende. Indien met terdaad het sacrament naar zijn wezen niet zonder geloof gedacht kan worden, staat de kinderdoop zwak, al tracht men dan, met den schrijver, 'n uitweg te zoeken in de toekomstige bekeering en het toekomstig geloof. Wanneer de kinderdoop alléén maar gefundeerd kan worden in de z.g. „Instelling Gods" zonder een zinvolle verankering in het spreken van de Schrift over het verbond, sacrament en belofte, blijft het een hachelijke situatie.

Maar, tenslotte, dat is ons diepste bezwaar nog niet.

⁶⁹⁾ Dr A. Kuyper, E Voto Dordraceno, A'dam, 1894, III, pag. 15 v.v. Men lette ook op deze uitspraak van Kuyper: „Hierin hadden de Wederdoopers en Mennonieten dus volkomen gelijk, dat zij den eisch stelden, dat het werk Gods in den persoon moest voortgaan en dat eerst daarop de Doop als Sacrament volgen kon".

En: „Tegen ons moeten de Doopsgezinden dus niet aanvoeren, dat zij den Doop op het geloof laten volgen, en dat wij den Doop toedienen in hope op een mogelijk toekomstig geloof. Neen, ook onze Gereformeerde Kerken houden vast aan den regel, dat men slechts daar doopen mag, waar geloof moet ondersteld worden".

Het is verbazingswekkend te zien, hoe dicht Kuyper in zijn uitgangspunt bij de door hem felbestreden Doopsgezinden staat. Niet voor niets sprak van Teylingen over spiritualistische tendenzen in het scholastieke systeem.

⁷⁰⁾ Kinderdoop, pag. 143.

⁷¹⁾ t.a.p.